

36. 1930-1946 Yılları Arasında Yazılmış Çocuk Hikâye Kitaplarında Dinî Motifler¹

Fatime Nur POLAT²

Ömer ÖZDEMİR³

APA: Polat, F. N. & Özdemir, Ö. (2024). 1930-1946 Yılları Arasında Yazılmış Çocuk Hikâye Kitaplarında Dinî Motifler. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (41), 745-758. DOI: <https://zenodo.org/record/13337797>

Öz

Çocuk edebiyatının önemli bir parçası olan çocuk hikâyeleri, Osmanlı'da Tanzimat döneminden başlayarak gelişimini sürdürmüş ve Cumhuriyet dönemiyle birlikte çeviri, uyarlama ve özgün eserlerle zenginleşmiştir. Döneminin siyasi, kültürel, ekonomik ve dinî yapısından etkilenen edebiyat, Cumhuriyetin ilk yıllarındaki değişimden de etkilenmiştir. Bu durum çocuk edebiyatına da yansımıştır. Bu araştırmanın amacı, 1930-1946 yılları arasında yazılan çocuk hikâye kitaplarında dinî motiflerin kullanım şekillerini ve sayısal dağılımını incelemektir. Bu araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışması deseni kullanılmış ve veri toplama yöntemi olarak doküman incelemesi tercih edilmiştir. Araştırma kapsamında, 1930-1946 yılları arasında yazılmış 14 çocuk hikâye kitabı içerik analizi yöntemiyle değerlendirilmiştir. Söz konusu analizde, inanç ve ibadetle ilgili dinî motifler, günlük dilde kullanılan dinî ifadeler, günah-sevap kavramları, büyü, sihir, cin ve peri gibi kavramlar incelenmiştir. Araştırma sonucu elde edilen bulgular, incelenen kitaplarda Allah, peygamber, melek, ahiret, kader gibi inançla ilişkilendirilen kavramlar ile namaz, hac, oruç, kurban, dua gibi ibadet motiflerinin bulunduğunu ortaya koymuştur. Bu motiflerin kullanım sıklığı ve çeşitliliği ise kitaptan kitaba değerşiklik göstermektedir. Özellikle Allah kavramının kullanımı kitaplarda değerşkenlik göstermiş; bazı kitaplarda yoğun, bazılarında sınırlı kalmıştır. İncelenen kitaplarda, ibadetle ilgili dinî motifler arasında dua motifinin, namaz, hac, oruç ve kurban motiflerinden daha sık yer aldığı; büyü-sihir ile ilgili kavramların ise yalnızca 9 defa kullanıldığı tespit edilmiştir. Çalışma kapsamında ele alınan dönemde, din eğitiminin sınırlandırılması ve kısmen yasaklanmasının, çocuk hikâyesi alanında yazılmış kitaplara da yansıdığı ve bu kitaplarda dinî motiflerin az yer aldığı belirlenmiştir. Ayrıca, dinî motiflerin kitaplardaki kullanım sıklığı ve çeşitliliğinin, o dönemdeki yazarların dine bakışlarına ve dinî duyarlılıklarına bağlı olduğunu

¹ **Beyan (Tez/ Bildiri):** Bu makale "1930-1946 Yılları Arasında Yazılmış Çocuk Hikâye Kitaplarının Dini Motifler ve Değerler Açısından İncelenmesi" isimli yüksekisans tezi çalışması kapsamında üretilmiştir. Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur.

Çıkar Çatışması: Çıkar çatışması beyan edilmemiştir.

Finansman: Bu araştırma 24009 numaralı HÜBAP projesi tarafından desteklenmiştir.

Telif Hakkı & Lisans: Yazarlar dergide yayımlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmalarını CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır.

Kaynak: Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur.

Benzerlik Raporu: Alındı – Turnitin, Oran: %4

Etik Şikayeti: editor@rumelide.com

Makale Türü: Araştırma makalesi, **Makale Kayıt Tarihi:** 02.07.2024-**Kabul Tarihi:** 20.08.2024-**Yayın Tarihi:** 21.08.2024; **DOI:** <https://zenodo.org/record/13337797>

Hakem Değerlendirmesi: İki Dış Hakem / Çift Taraflı Körleme

² YL Öğrencisi, Harran Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü / MA. Student, Harran University, Institute of Social Sciences (Şanlıurfa, Türkiye), zenciroglu88@gmail.com, **ORCID ID:** <https://orcid.org/0009-0004-6971-3081> **ROR ID:** <https://ror.org/057qfs197>, **ISNI:** 0000 0004 0595 7821, **Crossreff Funder ID:** 501100007071

³ Dr. Öğr. Üyesi, Harran Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Din Eğitimi ABD / Dr., Harran University, Faculty of Theology, Department of Religious Education (Şanlıurfa, Türkiye), omerozdemir@harran.edu.tr, **ORCID ID:** <https://orcid.org/0000-0002-8147-494X> **ROR ID:** <https://ror.org/057qfs197>, **ISNI:** 0000 0004 0595 7821, **Crossreff Funder ID:** 501100007071

söylemek mümkündür.

Anahtar Kelime: Din Eğitimi, Çocuk Edebiyatı, Çocuk Hikâye Kitapları, Dinî Motif, Cumhuriyet Dönemi.

Religious Motifs in Children's Story Books Written Between 1930-1946⁴

Abstract

Children's stories, an integral part of children's literature, evolved from the Tanzimat period in the Ottoman Empire and continued to flourish through the Republican era with translations, adaptations, and original works. Influenced by the political, cultural, economic, and religious structures of its time, literature also reflected the transformations of the early years of the Republic. This situation was also reflected on children's literature as well. The aim of this research is to examine the usage patterns and numerical distribution of religious motifs in children's storybooks written between 1930 and 1946. In this research, a case study design, one of the qualitative research methods, was used and document analysis was chosen as the data collection method. Within the scope of the research, content analysis was conducted on 14 children's storybooks written between 1930 and 1946. In this analysis, religious motifs related to belief and worship, religious expressions used in daily language, concepts of sin and answer, magic, sorcery, jinn and fairies were analyzed. The findings of the research revealed that the analyzed books contain concepts associated with faith such as God, prophet, angel, afterlife, and destiny, as well as worship motifs such as prayer, pilgrimage, fasting, sacrifice, and supplication. The frequency and variety of these motifs vary from book to book. Specifically, the usage of the concept of Allah has shown variability across the books; it has been prominent in some books while limited in others. In the examined books, it has been observed that among religious motifs related to worship, the motif of prayer appears more frequently than motifs such as prayer, pilgrimage, fasting, and sacrifice. Additionally, concepts related to magic and sorcery were found to have been used only 9 times. During the period covered by the study, it has been determined that restrictions and partial bans on religious education also reflected in children's storybooks, where religious motifs were observed to be less prominent. Additionally, it is possible to say that the frequency and diversity of religious motifs in the books were dependent on the authors' perspectives on religion and their religious sensitivities during that period.

Keywords: Religious Education, Children's Literature, Children's Storybooks, Religious Motif, Republican Era.

⁴ **Statement (Thesis / Paper):** This article was produced within the scope of the master's thesis titled "An Analysis of Children's Story Books Written Between 1930-1946 in Terms of Religious Motifs and Values". It is declared that scientific and ethical principles were followed in the preparation process of this study and all the studies utilized are stated in the bibliography. It is declared that scientific and ethical principles were followed during the preparation process of this study and all the studies utilized are indicated in the bibliography.

Conflict of Interest: No conflict of interest is declared.

Funding: This research was supported by the HÜBAP project number 24009..

Copyright & Licence: The authors own the copyright of their work published in the journal and their work is published under the CC BY-NC 4.0 licence.

Source: It is declared that scientific and ethical principles were followed during the preparation of this study and all the studies used are stated in the bibliography.

Similarity Report: Received - Turnitin, Rate: 4

Ethics Complaint: editor@rumelide.com

Article Type: Research article, **Article Registration Date:** 02.07.2024-**Acceptance Date:** 20.08.2024-

Publication Date: 21.08.2024; **DOI:** <https://zenodo.org/record/13337797>

Peer Review: Two External Referees / Double Blind

1. Giriş

Çocuk edebiyatının yetişkin edebiyatından ayrılması yüzyıllık bir süreyi bulmuş ve bu yeni edebi türün kendine has özelliklerinin belirlenmesi uzun yıllar almıştır (Sinar, 2006). Bugüne kadar çocuk edebiyatının birçok tanımı yapılmış, sınırları belirlenmeye çalışılmış ancak ortak bir tanım üzerinde uzlaşma sağlanamamıştır. Şirin, çocuk edebiyatını tüm yönleriyle şöyle açıklar:

“Çocuk edebiyatı, temel kaynağı çocuk ve çocukluk olan; çocuğun algı, ilgi, dikkat, duygu, düşünce ve hayal dünyasına uygun; çocuk bakışını ve ‘çocuk gerçekliğini’ yansıtan; ölçüde, dilde, düşüncede ve tiplerde ‘çocuğa göre’ içeriği yalın biçimde ve içtenlikle gerçekleştiren; çocuğa okuma alışkanlığı kazandırması yanında, edebiyat, sanat ve estetik yönünden gelişmesine katkı sağlayan, çocuğu duyarlı biçimde yetişkinliğe hazırlayan bir geçiş dönemi edebiyatıdır” (Şirin, 2007, s. 16).

Dünyada çocuk edebiyatı alanında yazılan ilk eserler XVIII. yüzyılda Batı’da ve Amerika’da ortaya çıkmış ve ardından tüm dünyaya çeviriler aracılığıyla hızla yayılmıştır (Şimşek & Kartal, 2022). İngiltere, Fransa ve Almanya gibi ülkelerde, bu alanda öncü nitelikte çalışmalar yapılmıştır. Ayrıca Coğrafi Keşifler, Reform, Rönesans hareketleri, sanayileşme ve matbaanın icadı gibi çağa damga vuran gelişmeler, çocuk edebiyatında pedagojiye uygun eserlerin ortaya çıkmasına öncülük etmiştir (Karakuş Öztürk, 2017).

Batı’da çocuk edebiyatı ürünü sayılabilecek ilk eserler, toplum hikâyelerinden esinlenerek yazılmış olan “Robin Hood” ve “Tom Thumb” gibi kitaplardır. 18. yüzyıla gelindiğinde, Daniel Defoe “Robinson Crusoe”, Johann David “İsviçreli Robinson Ailesi” ve Jonathan Swift “Gulliver’in Gezileri” eserlerini kaleme almıştır. Thomas Hughes’in “Tom Brown’ın Okul Günleri”; Frances Hodgson Burnett’in “Küçük Lord”; Charles Dickens’in “David Copperfield” adlı eserleri 19. yüzyıla damga vurmuş ve zamanla bu eserlerin çevirileri yapılarak tüm dünyaya yayılmıştır (Şimşek & Kartal, 2022).

Belli bir dönem Batı’da olduğu gibi Osmanlı toplumunda da genel olarak çocukluk çağı ihmal edilmiştir. Osmanlı’da belli bir dönem çocuklar, yaşlarına ve gelişimlerine göre giysilere, oyuncaklara ve kitaplara sahip olmamışlardır. Bu durum edebiyata da yansımıştır; Tanzimat öncesi dönemde çocuklarla ilgili metinlere nadiren rastlanmıştır, yetişkinler için yazılan metinlerde ise çocuklara çok az yer verilmiştir. Çocukların yer aldığı metinlerde, onların kendi yaş gruplarına ait özellikler değil, daha beşikteyken aşk, ıstırap veya kahramanlık gibi öğeler kullanılarak anlatılmıştır. (Okay, 1987, s. 61; Sinar, 2006). Bu bağlamda, çocuklarla ilgili ilk edebiyat ürünlerinin genellikle sözlü formda olduğu ve ninniler, masallar, destanlar, oyun tekerlemeleri ve büyüklerden dinlenen çeşitli halk hikâyelerinden oluştuğu söylenebilir.

Tanzimat dönemi ile birlikte çocuk edebiyatına ait yazılı ilk eserler ortaya çıkmış ve bu eserlerin sayısı giderek artmıştır (Karakuş Öztürk, 2017). Tanzimat sonrasında yazılı çocuk edebiyatı, hem telif eserler hem de çeviri eserlerle gelişmeye başlamıştır. Söz konusu dönemde çevirileri yapılmış olan tercüme eserlere La Fontaine’in *Fablları* ve Fenelon’un *Telemaque* kitapları örnek gösterilebilir. Bu eserler doğrudan çocuklar için yazılmamış olmasına rağmen çocuklar tarafından da okunmuştur. Doğrudan çocuklara yönelik bilinen ilk özgün eser Kayserili Doktor Rüştü’nün Nuhbetü’l-Etfal (1858) adlı eseridir. Bu eser, çocuklara okuma alışkanlığı kazandırmak amacıyla yazılmış kısa hikâyelerden oluşmaktadır (Çıkla, 2018).

Cumhuriyetin ilanına kadar yaşanan Balkan Savaşları, I. Dünya Savaşı ve Kurtuluş Savaşı gibi milli mücadelelerin etkileri edebiyat alanına da yansımış, kahramanlık, millet olmanın yüceliği, cesaret, zorluklar ve felaketler gibi temalar eserlerde önemli bir yer tutmuştur (Ağırakça, 2014). Cumhuriyet’in ilanı ile birlikte, yeni kurulan devletin her alanda yeniliklere ve inkılâplara ihtiyaç duyduğu düşünülmüş,

ulus-devlet modeli çerçevesinde yeni siyasi söylemler geliştirilmiştir (Aygün, 2013).

Cumhuriyetin ilk yıllarında dilde sadeleşme ve konuşma dilindeki sözcüklerle yazılan eserlerin artması, çocukların kitap okuma alışkanlığını artırmıştır. Bu dönemde genellikle tarih bilinci, vatan ve millet sevgisi ile devlete bağlılık duygularını çocuklara aşılama amacıyla eserler yazılmıştır (Sinar, 2006). Abdullah Ziya Kozanoğlu, İskender Fahrettin Sertelli, Nihal Atsız, Cemal Erten gibi yazarların yanı sıra Mahmut Yesari, Nimet Rakım Çalapala, Huriye Öniş, Cahit Uçuk bu alanda öncü sayılan yazarlardandır (Aygün, 2013). Ayrıca, söz konusu dönemde birçok çocuk dergisi de yayımlanmıştır. Bu dergilerde genellikle çocukları eğlendirmeyi amaçlayan fıkra, karikatür ve bulmacalar yer almıştır (Arslan, 2007).

Hikâye kitapları, dinlediği hikâyedeki kahramanlarla özdeşim kurma, kendisine kurgusal bir rol belirleme ve hikâyenin içindeymiş gibi yaşama eğiliminde olan çocuklar için önemli bir eğitim aracıdır. Hikâyeler, çocukların hayata karşı tavır ve tutumlarını belirlemede etkilidir. Ayrıca çocukların fiziksel, ruhsal ve zihinsel gelişimlerine katkı sağlar (Bilkan, 2018). Bu kapsamda çocuk hikâyeleri çocuklara hayatı ve karşılaşacakları sıkıntılarla nasıl mücadele etmelerini öğreten, yol gösterici unsurlar barındırması bakımından etkili bir öğretim yöntemidir (Enginün, 2006). Bu yaklaşım genel eğitim anlayışının yanı sıra din ve ahlak eğitimi için de geçerlidir. Hikâye kitapları aracılığıyla yapılan öğretim, çocukların sadece dil becerilerini öğrenip geliştirmelerini sağlamakla kalmaz, aynı zamanda milli ve manevi duyguları da öğrenmelerine katkıda bulunur (Alver, 2018).

Bu bağlamda, çocuk edebiyatı içinde yer alan çocuk hikâyeleri, çocukların dinî duygularını ortaya çıkarmada, dinî anlayışlarını geliştirmede ve dinî motifleri tanıyıp öğrenmelerinde önemli bir araç ve etkili bir yaklaşımdır (Okumuşlar, 2006). Özellikle soyut kavramların somut bir şekilde anlatılabilmesi ve bu kavramların örneklerle açıklanabilmesi konusunda hikâyeler vazgeçilmez bir kaynak konumundadır.

2. Araştırmanın Problemi, Amacı ve Önemi

Edebiyatın, içinde bulunduğu dönemin siyasi, kültürel, ekonomik ve dinî yapısından etkilendiği bir gerçektir. Cumhuriyetin ilk yıllarında her alanda yaşanan değişimden, çocuk edebiyatının da etkilendiği düşünülmektedir. Bu noktada araştırmanın amacı, 1930-1946 yılları arasında yazılmış çocuk hikâye kitaplarında, dinî motiflerin kullanım şekillerini, bu motiflerin kitaplarda ne kadar yer aldığını ve zaman içindeki değişimlerini incelemektir.

Araştırma kapsamında, 1930-1946 yılları arasının tercih edilme nedeni, Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşundan çok partili hayata geçiş dönemine kadar olan süreci kapsamasıdır. Zira söz konusu dönem, Türkiye'de köklü siyasi, kültürel ve toplumsal değişimlerin yaşandığı bir dönemdir. Cumhuriyetin ilanı ile birlikte yeni bir devlet ve toplum yapısının inşası başlamış, bu süreçte özellikle laiklik ilkesi çerçevesinde din eğitimi önemli ölçüde etkilenmiştir.

Araştırmamızın odaklandığı bu yıllar, din eğitiminin kısıtlandığı ve eğitim sisteminde laiklik ilkelerinin benimsendiği bir dönemi temsil etmektedir. Bu nedenle, dinî motiflerin çocuk edebiyatındaki yansımalarını incelemek için bu yılların seçilmesi uygun görülmüştür. Araştırma, bu dönemdeki değişimlerin çocuk edebiyatına nasıl yansıdığını ortaya koymayı amaçlamaktadır.

Bu bağlamda, söz konusu dönemde kaleme alınmış çocuk hikâye kitaplarında dinî motiflerin hangi sıklıkta ve nasıl kullanıldığını ortaya koymak önemlidir. Ayrıca, Cumhuriyetin ilk yıllarında ülkede sosyal, kültürel ve siyasi alanlarda yaşanan köklü değişimlerin çocuk hikâye kitaplarındaki

yansımalarının incelenmesi, söz konusu dönemi anlamaya katkı sağlayacaktır. Bu nedenle, çalışmanın bu açıdan da önemli olduğunu söylenebilir.

3. Araştırmanın Yöntemi

Bu çalışmada, nitel araştırma yöntemlerinden biri olan durum çalışması deseni tercih edilmiştir. Creswell'in tanımladığı gibi, durum çalışması, araştırmacının belirli bir durum veya zaman dilimindeki sınırlı sistemler hakkında derinlemesine bilgi topladığı nitel bir araştırma yaklaşımıdır. Bu yaklaşım, gözlemler, mülakatlar, görsel-işitsel materyaller, dokümanlar ve raporlar gibi çeşitli bilgi kaynaklarını kullanarak bir durumu ayrıntılı bir şekilde betimler. Bu sayede, araştırmacılar gerçek yaşam senaryolarını ve mevcut sistemlerin karmaşıklığını daha iyi anlayabilirler (Creswell, 2023, s. 99).

Araştırmada, 1930-1946 yılları arasında yazılmış çocuk hikâye kitaplarını inceleyen kitaplar, lisansüstü tezler ve makaleler üzerine bir literatür taraması yapılmıştır.

Bu araştırma, 1930-1946 yılları arasında yazılmış olan tüm çocuk hikâye kitaplarını kapsamaktadır. Bu dönemde çocuk edebiyatında hikâye, masal ve roman ayrımı net bir şekilde yapılmadığı için çocuklar için yazılmış tüm eserler çalışmanın kapsamına dâhil edilmiştir. Araştırmanın örneklemini ise bu kapsam çerçevesinde belirlenen 14 kitap oluşturmaktadır. Araştırmanın ana verisi hikâye kitapları olduğundan, veri toplama yöntemi olarak doküman incelemesi yaklaşımı seçilmiştir. Doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini ifade eder (Yıldırım & Şimşek, 2021). Doküman incelemesi sonucunda, ulaşılabilen kitaplar orijinalikleri kontrol edildikten sonra tasnif edilmiştir. Bu şekilde, araştırma kapsamında kullanılacak ve çalışma kapsamına dâhil olan kitaplar belirlenmiştir. Kitapların temini ise kütüphanelerden ve sahaflardan sağlanmıştır.

Kitaplar belirlenirken, araştırmanın amacına uygun olarak maksimum çeşitlilik sağlanmasına özen gösterilmiştir. Aynı yazarın çalışılan dönem aralığında birden fazla kitabı varsa, yalnızca bir kitabı seçilmiştir. Ayrıca, aynı tarihte başka bir yazarın kitabı seçilmişse, bu durum dikkate alınarak eleme yapılmıştır. Aynı yıllarda seçilmiş başka bir kitap varsa, kitabın ulaşılabilirliği ve temin edilebilirliği göz önünde bulundurularak yeniden değerlendirme yapılmıştır.

Masal ve hikâye ile hikâye ve roman ayrımının tam olmadığı bu dönemde, sayfa sayısı az olan masalların yanı sıra, roman olarak kabul edilebilecek hacmi fazla olan kitaplar da araştırma kapsamında incelenmiştir. Kahramanı çocuk olan eserlerin yanı sıra, başkahramanı çocuk olmayan eserler de araştırmaya dâhil edilmiştir. Araştırmanın amacını tam olarak yansıtabilmesi için resimli kitaplar ve tamamen yazı ile kaleme alınmış hikâye kitapları da ele alınmıştır. Konu çeşitliliğini sağlamak amacıyla, kahramanlık hikâyelerinin yanı sıra olağanüstü olayları içeren ve Cumhuriyet Dönemini ele alan toplumsal konuları işleyen hikâyeler de çalışmada yer almıştır.

Eserlerin belirlenmesinden sonra içerik analizi yapılmıştır. Veri analizinde yaygın olarak kullanılan bu teknik, "Bir metnin belirli kurallara dayalı kodlamalarla bazı kelimelerin daha küçük içerik kategorileri ile özetlendiği sistematik ve tekrarlanabilir bir teknik" olarak tanımlanır (Büyüköztürk vd., 2016, s. 167). Bu tanım doğrultusunda, çalışmaya dâhil edilen 14 eser incelenmiş ve öncelikle kitaplarda yer alan dinî motifler tespit edilmiştir. Kitaplar, *İnanç İle İlgili Dinî Motifler*, *İbadet İle İlgili Dinî Motifler* ve *Diğer Dinî Motifler* olmak üzere üç ana başlık altında incelenmiş ve her bir motif, belirlenen üst motif sınıflarına dağıtılmıştır. Son olarak her bir kitap, her bir motif dikkate alınarak nicelik ve içerik

bakımından incelenmiştir. Metinlerin incelenmesi sırasında kavramlar gerçek, mecaz veya dolaylı anlatımda kullanılıp kullanılmadıklarına bakılmaksızın listeye alınmıştır. Kitapların isimleri ve basım yılları göz önünde bulundurularak kronolojik bir sıralama yapılmıştır. Çalışmada incelenen kitaplar Tablo 1' de sunulmuştur.

Tablo 1. Araştırma Kapsamında İncelenen Çocuk Hikâye Kitapları

Kitap	Yazar	Basım Tarihi	Sayfa Sayısı
Bağrı Yanık Ömer	Mahmut Yesari	1930	174
Servet Peşinde	Cemil Cahit	1932	47
87 Oğuz	Nimet-Rakım Çalapala	1933	140
Hayvan Masalları	Hüseyin Ulvi	1934	16
Kaya Köyü	Muallim Şahabeddin	1936	16
Köprü Altı Çocukları	Huriye Baha Öniz	1937	83
Türk İkizleri	Cahit Uçuk	1937	272
Tavşan Kardeşin Kurnazlıkları	Zeki Tunaboşlu	1944	40
Kız Kuşu	Cahit Beğenç	1945	24
Çocuklara Altın Hikâyeler	Nazım İçsel	1945	80
Keloğlan	Naki Tezel	1945	88
İki Kahraman Çocuk	Rıza Çavdarlı	1945	32
Kara Yılan ve Kara Gülmez	Eflatun Cem Güney	1946	36
Zehirli Ok	Fahrettin Pakkan	1946	48

4. Bulgular ve Yorumlar

Araştırma kapsamında 14 farklı kitapta yer alan dinî motifler, üç ana başlık altında incelenmiştir: Bunlar, inançla ilgili dinî motifler, ibadetle ilgili dinî motifler ve diğer dinî motiflerdir. İncelenen eserlerde, inançla ilgili motifler arasında *Allah*, *peygamber*, *melek*, *ahiret*, *kader* gibi kavramlar önemli bir yer tutmaktadır. İbadetle ilgili dinî motiflerin başlıca unsurları arasında ise *namaz*, *hac*, *kurban ve dua* gibi kavramlar öne çıkmaktadır. Ayrıca, diğer dinî motifler arasında *günah-sevap*, *büyü-sihir*, *cin-peri* gibi diğer dinî unsurlar da yer almaktadır.

Tablo 2. İnanç İle İlgili Dinî Motifler

Kitaplar	Allah İnancı	Peygamber	Melek	Ahiret	Kader
<i>Bağrı Yanık Ömer</i>	11	-	1	2	2
<i>Servet Peşinde</i>	3	-	-	-	-
<i>87 Oğuz</i>	-	-	-	-	-
<i>Hayvan Masalları</i>	-	-	-	-	-
<i>Kaya Köyü</i>	-	-	-	-	-
<i>Köprü Altı Çocukları</i>	13	1	-	1	-
<i>Türk İkizleri</i>	3	-	-	-	-
<i>Tavşan Kardeşin Kurnazlıkları</i>	3	-	-	-	-
<i>Kız Kuşu</i>	3	-	-	-	1
<i>Çocuklara Altın Hikâyeler</i>	4	1	-	-	-

<i>Keloğlan</i>	1	-	-	-	-
<i>İki Kahraman Çocuk</i>	4	-	-	1	-
<i>Kara Yılan ve Kara Gülmez</i>	20	1	-	3	4
<i>Zehirli Ok</i>	1	-	-	-	-

Tablo 2 incelendiğinde, araştırma kapsamında ele alınan kitaplarda inançla ilgili dinî motiflerin söz konusu kitaplarda eşit bir şekilde dağılmadığı görülmektedir. Örneğin, 1933 yılında basılan *87 Oğuz* kitabı, 4. sınıf öğrencilerinin okul hayatını ve idealize edilmiş bir öğretmenin öğrencilerle olan etkileşimini konu edinmektedir. Günlük yaşama odaklanmış bu kitapta hiçbir dinî inanç kavramına rastlanmamıştır. Öte yandan, 1946 yılında yayımlanan ve iki masaldan oluşan *Kara Yılan ve Kara Gülmez* kitabında, diğer kitaplara kıyasla inanç ile ilgili kavramların daha sık yer aldığı görülmektedir.

Allah kavramı, genel olarak kitaplarda inançla ilgili diğer kavramlara göre daha fazla yer almıştır. Hikâyelerde, bir yaratıcının varlığı genel olarak kabul edilmiştir. Kitaplarda, Allah kavramı; Yaratan, Tanrı, Hüda, Gök Tanrı şeklinde de kullanılmıştır. Konuya dair bazı örnekler şunlardır:

“Önce Allah’a sonra sana emanet.” (Yesari, 2007, s. 62).

“Tanrı yardımcımız olsun.” (Öniz, 1936, s. 17).

“Öldü! Ruhu göklere, Gök Tanrının yanına uçtu!” (Çavdarlı, 1945, s. 14).

“Hikmeti Hüda, bu gözü açılır ve dünya gözüyle küçük oğlunu görür” (Güney, 1946, s. 36).

Çalışma kapsamında incelenen kitaplarda peygamber kavramı yalnızca üç kitapta bulunmaktadır. İncelenen kitapların hiçbirinde Hz. Muhammed’den (sav) bahsedilmemiştir. Kitaplarda sadece Hz. Âdem (as) ve Hz. Hızır (as)’a değinilmiştir. Hz. Âdem (as) ve eşi Hz. Havva’nın cennetten çıkarılışı, *Çocuklara Altın Hikâyeler* adlı kitapta Hristiyan bakış açısıyla ele alınmıştır. Bu kitap, farklı milletlerin hikâyelerinden uyarlanan bir eser olduğu için peygamberlere bakışı da bu doğrultuda olmuştur. Söz konusu kitapta yer alan *Oduncu ile Karısı* hikâyesinde Hz. Âdem ve Hz. Havva’nın cennetten çıkarılışı konusu, kadınların hırslı oldukları, erkekleri yanlışla sürükleyebileceği ve bu konuda erkeklerin dikkatli olması gerektiği şeklinde ele alınmıştır:

“-İnsanların ilk anası olan Havva memnu ağaçtan yemiş kopartmak için Âdemi zorlamamış olsaydı cennetten atılmazlar, biz de nafakamızı kazanmak için buralarda sürünmezdik.

-Evet, Havva o ağacın yemişine imrenmiş, Âdem de onun arzusuna hizmet etmiştir.” (İçsel, 1945, s. 19).

Köprü Altı Çocukları kitabında, Hızır (as) sıkıntılı ve zor zamanlarda insanlara yardım eden biri olarak tasvir edilmiştir:

“Hay Allah senden razı olsun evladım. Sıkıldığın zaman senin de karşına Hızır çıksın e mi!” (Öniz, 1936, s. 26).

Bu cümlede, Hızır (as), zor ve içinden çıkılmaz durumlarda aniden ortaya çıkarak sıkıntıları ortadan kaldıran bir kurtarıcı olarak ifade edilmiştir.

Melek kavramı ise *Bağrı Yanık Ömer* kitabı dışında çalışma kapsamında ele alınan diğer hikâye

kitaplarında yer almamıştır. İnanç esaslarından biri olan melek kavramı sadece söz konusu kitapta bulunmuş ve mecaz anlamda kullanılmıştır:

“Hacı Hafız, gelen, gelecek olan melek yüzlü, melek bakışlı, melek huylu üvey ana, kendisi imiş gibi, tatlı, ılık, yumuşak bir sesle anlatıyor ama söylediklerinin hiçbirine kendisi de inanmıyordu.” (Yesari, 2007, s. 141).

Ahiret kavramı, incelenen kitaplarda hem öldükten sonra dirilme ve yeni bir yaşamın başlangıcına inanma anlamında hem de mecaz anlamda kullanılmıştır. *Kara Yılan ve Kara Gülmez* kitabında, ‘öbür dünya’ kelimesi ahiret anlamında kullanılmıştır. Hikâyelerde yer alan cennet ve cehennem kavramları da ahiret başlığı altında ele alınmıştır. *Bağrı Yanık Ömer* kitabında, “Çocuk gönlünü hoş etmek, çok sevaptır. Çocuk gülerse cennet kapıları açılır” (Yesari, 2007, s. 116) cümlesinde cennet kavramı gerçek anlamıyla kullanılmış ve ahiret inancına örnek olarak gösterilmiştir. Ayrıca, ahiret inancına örnek olarak *İki Kahraman Çocuk* adlı eserin birinci hikâyesi olan *Topuz Han*’da; hikâyede devletin yöneticisi olan Hakan, vatan için ölmenin en önemli iş olduğunu, tüm insanların bu dünyadan bir gün ölüp gideceğini, öldükten sonra ruhların gökte Gök Tanrı ile buluşacağını ifade etmektedir:

“Git! Vatan için ölmek en büyük bir iştir. Sana bir hal olursa bil ki biz de senin arkandan yaşamayacağız. Ruhlarımız gökte, Gök Tanrının orada buluşacaktır. Buna inan evladım. Git... korkma...” (Çavdarlı, 1945, s. 9).

İncelenen kitaplarda kader kavramı, baht, şans, talih ve felek şeklinde yer almıştır. İnanç esaslarından biri olan kader, incelenen hikâye kitaplarında sık kullanılmamıştır. *Bağrı Yanık Ömer* adlı eserde, başkahraman küçük Ömer’in intihar ettiği yer olan Kızılıpınar’ın uğursuz kabul edildiği ve bu nedenle kimsenin su içmediği anlatılmaktadır. Kasabadan geçerken bile insanların başlarını öne eğip Söğütçük’e bakmadan geçtikleri belirtilir. Söz konusu yere, bahtının kara olduğuna inanan insanların geldiği ve kırk bir yaprak kopararak suya attıkları, suyun ise bütün dilekleri Allah’a götürdüğüne inandıkları ifade edilmiştir:

“Bahtı kara insanlar da buraya gelirler.” (Yesari, 2007, s. 16).

Burada kader anlamında kullanılan baht kavramı, yaşamında sürekli kötü şeyler yaşayan insanların bu kısır döngüyü kırmak için yaptıkları eylemleri ifade eder. Aynı eserde kader kavramı, nasip kavramı ile birlikte kullanılarak, tevekkül edilmesi gerektiği ve yaşanacak olayların önüne geçilemeyeceği belirtilir:

“Durmuş, araba ile çiftlikte kalsın, artık kaderleri, nasipleri ne ise o olur” (Yesari, 2007, s. 56).

Sonuç olarak incelenen kitaplarda, dinî motiflerin yer alma sıklıkları farklılık göstermektedir. Söz konusu kitaplarda inançla ilgili dinî motifler arasında en çok Allah kavramı (66 kez), en az ise melek kavramı (1 kez) kullanılmıştır. Özellikle Allah kavramının kullanımı kitaplarda eşit değildir. Örneğin 36 sayfalık *Kara Yılan ve Kara Gülmez* eserinde Allah kavramı 20 defa geçerken, 272 sayfalık roman hacminde olan *Türk İkiizleri* kitabında yalnızca 3 kez yer almıştır. *87 Oğuz* adlı kitapta, idealize edilmiş bir öğretmen ve öğrencilerinin günlük hayatının anlatıldığı 140 sayfalık kitapta ise inançla ilgili hiçbir kavrama rastlanmamıştır.

İbadet, her dinde inancın bir gereği olarak kabul edilir. İnanan bir kişi, kulluğunun bir yansıması olarak Allah’ın emrettiği görevleri yerine getirmeli ve çevresindekilere örnek olmalıdır. Bu çerçevede, araştırmaya konu olan kitaplar incelenmiş ve yapılan analiz sonuçlarına göre *namaz, oruç, kurban, hac*

ve *dua* gibi ibadetlerle ilgili bulgular Tablo 3'te sunulmuştur.

Tablo 3. İbadet İle İlgili Dinî Motifler

Kitaplar	Namaz	Oruç	Kurban	Hac	Dua
<i>Bağrı Yanık Ömer</i>	5	-	-	1	6
<i>Servet Peşinde</i>	-	-	-	-	2
<i>87 Oğuz</i>	-	-	-	-	-
<i>Hayvan Masalları</i>	-	1	-	-	-
<i>Kaya Köyü</i>	-	-	-	-	-
<i>Köprü Altı Çocukları</i>	-	-	-	-	1
<i>Türk İvizleri</i>	-	-	2	-	5
<i>Tavşan Kardeşin Kurnazlıkları</i>	-	-	-	-	1
<i>Kız Kuşu</i>	-	-	-	-	1
<i>Çocuklara Altın Hikâyeler</i>	-	-	-	-	-
<i>Keloğlan</i>	-	-	-	-	-
<i>İki Kahraman Çocuk</i>	-	-	-	-	-
<i>Kara Yılan ve Kara Gülmez</i>	-	-	1	-	8
<i>Zehirli Ok</i>	-	-	-	-	1

Tablo 3 incelendiğinde, kitaplarda genel olarak ibadetlerle ilgili dinî motiflerin çok sınırlı yer aldığı tespit edilmiştir. Araştırma kapsamında ele alınan 14 kitap içinde, namaz kavramının yalnızca *Bağrı Yanık Ömer* kitabında yer aldığı belirlenmiştir:

“Uyandığı zaman Gülsüm abla, namazını kılmış, seccadeyi katlayarak minderin yanına koymuştu. Şimdi de tespih çekerek pencereden avluyu seyrediyordu” (Yesari, 2007, s. 122).

İncelenen kitaplarda, İslam’ın beş şartından ikisi olan oruç ve hac ibadetleri yalnızca bir kitapta yer almıştır:

“Bir ramazan günü kocası karısına: Benim canım bir gözleme istiyor. Bana bunu yapar mısın? dedi.” (Ulvi, 1934, s. 10).

Kitaplarda, hac ibadetinin özelliklerini anlatan bir kullanıma rastlanmamıştır. Ancak *Bağrı Yanık Ömer* adlı eserde, Hacı Hafız olarak bilinen kahramanın isminin, dedesinin hacı olmasından ve babasının hafız olmasından dolayı bu ismin kendisine verildiği anlatılmaktadır:

“Hacı Hafız ne hacı ne de hafızdı. Büyük babası hacı, babası hafızdı. Ona çocukluğundan beri hacı hafızların İsmail’i diye diye, ismi Hacı Hafız olup kalmıştı. Fakat sekiz kere hac yolunu tepenler, dünyayı onun kadar iyi bilmezlerdi” (Yesari, 2007, s. 62).

İncelenen kitaplarda, kurban ibadeti ile ilgili dinî motif sadece üç yerde geçmiştir. İki yerde gerçek anlamıyla kullanılırken, bir yerde kurban kavramı günlük dilde deyimleşmiş kullanımıyla karşımıza çıkmaktadır:

“Peki, ecem, canım kurban olsun senin yaratana” (Uçuk, 1960, s. 195).

Araştırma kapsamında ele alınan hikâye kitaplarında, dua kavramının, diğer ibadetlerle ilgili kavramlara göre daha sık kullanıldığı görülmüştür. *Bağrı Yanık Ömer* ve *Kara Yılan ve Kara Gülmez* kitaplarında dua ifade eden cümlelere daha fazla yer verilirken, 6 kitapta hiçbir dua ifadesi kullanılmamıştır. Kitaplarda geçen dua örnekleri şunlardır:

“Allah ağzının tadını bozmasın” (Yesari, 2007, s. 34).

“Kovanın devrilmesinden korkan Tavşan kardeş, hiç kıpırdamıyordu. Durmaksızın Tanrıya yalvarıyordu” (Tunaboşlu, 1944, s. 27).

“Kadir Allah kadirsen, yüzümüzü güldürüp, gözümüzü kapayacak bir evlat var bize!” (Güney, 1946, s. 4).

Ayrıca kötülük temennisinde kullanılan beddua, *Kız Kuşu* ve *Kara Yılan ve Kara Gülmez* kitaplarında kullanılmıştır:

“İlahi ölüsü dağda, belde kalıp da başımıza çıkmaz olasıca, karşımıza çıkmasın!” (Güney, 1946, s. 31).

“Gavurun çalısı, domuz olası diken, cayır cayır yanasınız.” (Beğenç, 1946, s. 20).

İncelenen kitaplarda, dikkat çeken bir husus, dua kavramının geçtiği bazı cümlelerin günlük dilde kullanılan dilek ve temenni ifadeleri olmasıdır:

“Dilerim yavrum, bu bir düş olmasın.” (Uçuk, 1960, s. 135).

“Dilerim ki, sonu istediğimiz olsun.” (Uçuk, 1960, s. 136),

“Dilerim, hiçbiriniz benim çektiklerimi bilmeyin.” (Uçuk, 1960, s. 262).

Bu cümleler, dua anlamını taşıyan örneklerdendir.

İbadet denildiğinde akla gelen kavramlardan biri de zekâttır. Ancak, araştırma kapsamında incelenen kitaplarda zekât ile ilgili herhangi bir ifadeyle karşılaşmamıştır. Bu durumun, zekât ibadetinin çocuklar için henüz tam olarak anlaşılabilir bir konu olmamasından kaynaklandığı düşünülmektedir.

1930-1946 yılları arasında yazılmış kitaplarda, inanç ve ibadet motiflerinin dışında günlük dilde kullanılan diğer dinî ifadeler, dinî semboller, *günah-sevap*, *büyü-sihir*, *cin-peri* gibi motifler de o dönemin düşünce yapısının kitaplara yansımaları göstermesi açısından önemlidir. Araştırma kapsamında diğer dinî motifler ile ilgili tespit edilen bulgular Tablo 4'te sunulmuştur.

Tablo 4. Diğer Dinî Motifler

Kitaplar	Dinî ifadeler	Dinî simgeler	Günah, sevap	Büyü, sihir	Cin-peri
<i>Bağrı Yanık Ömer</i>	27	7	8	1	-
<i>Servet Peşinde</i>	-	-	-	1	-
<i>87 Oğuz</i>	2	1	-	-	-
<i>Hayvan Masalları</i>	-	-	-	-	-
<i>Kaya Köyü</i>	-	-	-	-	-

<i>Köprü Altı Çocukları</i>	19	1	2	-	-
<i>Türk İkiizleri</i>	11	1	-	-	-
<i>Tavşan Kardeşin Kurnazlıkları</i>	2	-	-	-	-
<i>Kız Kuşu</i>	6	2	1	-	-
<i>Çocuklara Altın Hikâyeler</i>	4	3	-	5	9
<i>Keloğlan</i>	1	-	-	2	3
<i>İki Kahraman Çocuk</i>	-	-	-	-	-
<i>Kara Yılan ve Kara Gülmez</i>	19	1	2	-	2
<i>Zehirli Ok</i>	1	-	-	-	-

Tablo 4 incelendiğinde, *Bağrı Yanık Ömer*, *Köprü Altı Çocukları* ile *Kara Yılan ve Kara Gülmez* kitaplarında dinî ifadelerin daha fazla yer aldığı görülmektedir. Buna karşılık, *Servet Peşinde*, *Kaya Köyü*, *Hayvan Masalları* ve *İki Kahraman Çocuk* kitaplarında günlük dilde kullanılan dinî ifadeler rastlanmamıştır. Bu bağlamda, *Bağrı Yanık Ömer* kitabı en fazla dinî ifadenin yer aldığı kitap olarak öne çıkmaktadır. Kitapta geçen bazı ifadeler şunlardır:

“Vallahi ağa” (Yesari, 2007, s. 37).

“Rahmetli büyük ağa” (Yesari, 2007, s. 39).

“Kuşluk vakti” (Yesari, 2007, s. 40).

“Çok şükür iyiyim” (Yesari, 2007, s. 33).

“Haydi, bunak, sen de ağzını hayra aç” (Yesari, 2007, s. 33).

“Çok şükür, çocuk iyidir maşallah” (Yesari, 2007, s. 85).

İncelenen kitaplarda, İslam dinine ait olan dinî simgeler arasında tespih, seccade, minare, zezem suyu, çarşaf, başörtüsü ve cami gibi unsurların yanı sıra, Hristiyan inancına ait kilise ve mabet kavramlarının da yer aldığı görülmektedir. Örneğin, *Çocuklara Altın Hikâyeler* kitabındaki “İhtiyar Çalgıcı” hikâyesinde kilise kavramı gerçek anlamıyla kullanılmıştır:

“Alay deniz kıyısına doğru giderken birçok halk kiliselerde bulunuyordu. Birdenbire büyük kilisenin kubbesi altından şu sesler işitildi: Babaların ettikleri fenalığın cezasını evlatları çeker. Kilisede bulunanlar bu sert ve yüksek sestten ürkererek dışarıya fırladılar” (İçsel, 1945, s. 56).

1937 yılında yazılmış *Köprü Altı Çocukları* eserinde ise Niyazi ve arkadaşları, vapura binmek üzere olan insanların dış görünüşlerini tanımlarken, “çarşaf ve hâlâ yüzü kapalı kadınlar” ifadesi yer almaktadır.

“Aralarında, kasketli, şapkalı baylar, şapkalı bayanlar, çarşaf ve hâlâ yüzü kapalı kadınlar, iyi giyinmiş erkekler olan yolcular arasına katılarak iskeleye doğru yürüdüler” (Öniz, 1936, s. 49).

Çalışmaya konu olan kitaplar, günah-sevap motifleri bağlamında incelendiğinde, bu motiflerin en çok (8 defa) *Bağrı Yanık Ömer* kitabında yer aldığı görülmüştür. On kitapta ise bu motifler hiç tespit edilmemiştir. *Bağrı Yanık Ömer*'de, günah kavramı suç, hata, yazık, haksızlık, israf gibi anlamlarda

kullanıldığı gibi, Allah'ın yasakladığı bir iş ve davranışı yapma anlamında da kullanılmıştır:

“Arada ne oluyorsa küçük çocuğa, Ömer’e oluyor... Onun ne günahı var?” (Yesari, 2007, s. 108).

“Çocuğa yazık oluyor. Günah vallahi...” (Yesari, 2007, s. 115).

Ayrıca, söz konusu kitapta sevap kavramı da şu şekilde ifade edilmiştir:

“Sevaba girmek istersin değil mi? Gel seninle şu çocuğa bir iyilik edelim. Çocuk gönlünü hoş etmek, çok sevaptır. Çocuk gülerse cennet kapıları açılır” (Yesari, 2007, s. 116).

Olağanüstü olayların anlatıldığı hikâyelerde sihir ve büyü kelimeleri daha sık kullanılmış; çalışma kapsamında incelenen 14 kitapta, toplamda 9 kez sihir ve büyü kavramlarının yer aldığı görülmektedir. *Bağrı Yanık Ömer* kitabındaki başkahraman, eşinin ahlakının bozulmasına anlam verememiş ve bunu bir tür büyüye bağlamıştır:

“Bakır Efedeki bu değişikliğe herkesten çok Emine şaşırıyordu. Ne olmuştu böyle? Efe, karısını neden umursamıyordu? Bu yırtıcı adamı hangi ifritin büyüü değiştirmişti böyle?” (Yesari, 2007, s. 28).

Cin ve peri kavramları, sihir ve büyü gibi olağanüstü olayların anlatıldığı masal tarzındaki yazımlarda sıklıkla bulunmaktadır. Ancak, yaşanması muhtemel olayların anlatıldığı *Bağrı Yanık Ömer*, *Köprü Altı Çocukları*, *Kaya Köyü*, *87 Oğuz* ve *Türk İnkizleri* gibi hikâye kitaplarında cin ve peri kavramlarına hiç yer verilmemiştir. Buna karşılık, *Çocuklara Altın Hikâyeler*, *Keloğlan*, *Kara Yılan* ve *Kara Gülmez* kitaplarında bu kavramlara 15 defa rastlanmıştır. Cin kavramı bazı yerlerde masaldaki tekerlemelerdeki uyumu sağlamak için kullanılmıştır:

“Evvel zaman içinde, kalbur saman içinde, cinler cirit oynar, eski hamam içinde.” (Güney, 1946, s. 3).
“Korkacak ne var oğlum, demiş, ben ne inim ne de cin. Senin gibi bir insanım.” (Tezel, 1945, s. 17).
Çocuklara *Altın Hikâyeler* adlı kitapta “Bir Cin Masalı” diye başlayan hikâyede cinler, insanları alıp başka yerlere ve zamanlara götürebilen varlıklar olarak anlatılmıştır:

“Bir fener bayramı günü genç bir işçiye iki cin tutmuş, zavallı adam, karısıyla iki çocuğunu evlerinde bir avuç pirinçle bırakarak kaybolmuş” (İçsel, 1945, s. 59).

Sonuç

Bu araştırma, 1930-1946 yılları arasında yazılmış çocuk hikâye kitaplarını dinî motifler açısından incelemiştir. Araştırma sonucunda, *Allah*, *peygamber*, *melek*, *ahiret* ve *kader* gibi inançla ilişkilendirilen kavramların, çalışma kapsamında incelenen çocuk hikâye kitaplarında yer aldığı tespit edilmiştir. Ayrıca, *namaz*, *hac*, *oruç*, *kurban* ve *dua* gibi ibadetle ilişkilendirilen motiflerin de bu kitaplarda ele alındığı görülmüştür. Kitaplarda, diğer dinî motiflerin, inançla ilgili ve ibadetle ilgili dinî motiflere kıyasla daha geniş bir yere sahip olduğu belirlenmiştir. Bu durumun, diğer dinî ifadelerin (maşallah, inşallah, hayrola, bereket, rahmetli vb.) günlük hayatta yaygın kullanımından kaynaklandığı düşünülmektedir.

İncelenen kitaplarda, dinî motiflerin yer alma sıklığının farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Söz konusu kitaplarda inançla ilgili dinî motifler arasında en fazla *Allah* kavramı (66 kez) kullanılmışken, en az *melek* kavramı (1 kez) yer almıştır. Allah kavramının kullanımını kitaplar arasında eşit dağılmamıştır.

Örneğin, 36 sayfalık *Kara Yılan ve Kara Gülmez* kitabında *Allah* kavramı 20 defa geçerken, 272 sayfalık *Türk İkipleri* kitabında sadece 3 kez kullanılmıştır. Bununla birlikte ibadetle ilgili dinî motiflerden olan *dua*, *namaz*, *hac*, *oruç* ve *kurban* motiflerinin kitaplarda daha fazla yer aldığı belirlenmiştir.

Bazı kitaplarda dinî motiflerin çeşitlilik kazandığı ve daha yoğun kullanıldığı gözlemlenmiştir. Özellikle, *Bağrı Yanık Ömer* ile *Kara Yılan ve Kara Gülmez* gibi eserlerde dinî motiflerin daha sık ve çeşitli şekillerde yer aldığı belirlenmiştir. Ancak genel olarak kitapların çoğunda dinî motiflerin kullanım sıklığının düşük olduğu tespit edilmiştir. Bu durum, bazı kitaplarda daha belirgin olarak ortaya çıkmaktadır. Örneğin, ‘Terbiyevi ve Ahlaki Çocuk Hikâyesi’ adı altında yazılan *Kaya Köyü* gibi eserlerde hiçbir dinî motifin yer almadığı gözlemlenmiştir. Söz konusu kitap, içinde yaşadığı dönemi (1934), o dönemdeki köylüyü ve köy yaşamını hiçbir dini ifade ya da dini motif kullanmadan anlatması açısından dikkat çekmektedir.

Ağırakça (2014), *Osmanlı Dönemi Çocuk Hikâye Kitapları Dinî ve Ahlaki Motifler* adlı eserinde 1908-1928 yılları arasında yazılmış çocuk hikâye kitaplarında dinî ve ahlaki motifleri incelemiştir. Bu inceleme sonucunda, kitaplarda dinî kavramlara sıkça yer verildiği, İslam, Müslüman, din ve dindarlık kavramlarının sıkça vurgulandığı belirlenmiştir. 1930-1946 yılları arasında yazılmış çocuk hikâyelerini ele aldığımız bu çalışmada ise dinî motiflerin sınırlı kaldığı tespit edilmiştir.

Çalışmada elde edilen bulguların 1930-1946 dönemi çocuk edebiyatında toplumun din algısını anlamak ve değerlendirmek açısından önemli bir referans kaynağı olduğu düşünölmektedir. Söz konusu dönem, din eğitiminin sınırlandırıldığı ve kısmen yasaklandığı bir dönemdir. Bu durum, çocuk edebiyatında kaleme alınmış kitaplara da yansımış ve bu nedenle bu kitaplarda dinî motiflerin fazla yer almadığı söylenebilir. Bununla birlikte çalışma kapsamında ele alınan kitaplarda dinî motiflerin kullanım sıklığı ve çeşitliliğini bu dönemi yaşayan yazarların dine bakış açısına ve dinî duyarlılığına dayandırmak da mümkündür.

Araştırma kapsamında, 1930-1946 yılları arasında yazılmış çocuk hikâye kitapları, dinî motifler bakımından incelenmiştir. Gelecekteki çalışmalarda ise 1946 sonrası dönemde kaleme alınan çocuk edebiyatı kitapları çalışma konusu olabilir.

Kaynakça

- Ağırakça, G. P. (2014). *Osmanlı Döneminde Çocuk Hikaye Kitapları Dinî ve Ahlaki Motifler*. Dem Yayınları.
- Alver, K. (2018). Çocuk ve Edebiyat. İçinde *Çocuk Edebiyatı Özel Sayısı* (2. bs, C. 9, s. 928). Hece Dergisi.
- Arslan, Y. (2007). *Mümeyyiz Dergisi'ndeki Dinî Motiflerin Din Eğitimi Açısından İncelenmesi* [Yüksek Lisans Tezi]. Marmara Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Aygün, E. (2013). Erken Cumhuriyet Dönemi Çocuk Roman ve Hikayelerinde Bellek Sosyalleşimi Çerçevesinde Çocuk Özne. *Karadeniz Teknik Üniversitesi İletişim Araştırmaları Dergisi*, 3(1), 110-128.
- Beğenç, C. (1946). *Kız Kuşu*. Doğu Basımevi.
- Bilkan, A. F. (2018). Çocuk Edebiyatı-Kavram ve Mahiyet. İçinde *Çocuk Edebiyatı Özel Sayısı* (2. bs, C. 9, s. 928). Hece Dergisi.
- Büyüköztürk, Ş., Aygün, Ö., Çakmak, E. K., & Karadeniz, Ş. (2016). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Pegem Akademi Yayıncılık.
- Creswell, J. W. (2023). *Nitel Araştırma Yöntemleri: Beş Yaklaşım Göre Nitel Araştırma ve Araştırma Deseni* (S. B. Demir & M. Bütün, Çev.). Siyasal Kitabevi.
- Çavdarlı, R. (1945). *İki Kahraman Çocuk*. Cumhuriyet Matbaası.
- Çıkla, S. (2018). Tanzimattan Günümüze Çocuk Edebiyatı ve Bazı Öneriler. *Hece Dergisi*, 9(10), 958.
- Enginün, İ. (2006). Çocuk Edebiyatı ve Çocuk Kitapları. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19(1), 213-222.
- Güney, E. C. (1946). *Kara Yılan ve Kara Gülmez*. Doğan Kardeş Yayınları.
- İçsel, N. (1945). *Çocuklara Altın Hikayeler*. Hilmi Kitabevi.
- Karakuş Öztürk, H. (2017). Çocukluğun Tarihsel Gelişimi Üzerine Düşünceler. *Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 13, 253-276.
- Okay, O. (1987). Edebiyat Dünyasında Çocuk. İçinde M. R. Şirin (Ed.), *Çocuk Edebiyatı Yılığ 1987* (s. 689). Gökyüzü Yayınları.
- Okumuşlar, M. (2006). Din Eğitiminde Etkin Bir Yöntem Olarak Hikaye. *Necmettin Erbakan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 21(21), 237-252.
- Öniz, H. B. (1936). *Köprü Altı Çocukları*. Muallim Halit Kitabevi.
- Sınar, A. (2006). Türkiye'de Çocuk Edebiyatı Çalışmaları. *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, 7, 175-226.
- Şimşek, K., & Kartal, A. (2022). Çocuk Edebiyatının Başlangıcına Dair Bir Değerlendirme. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, 29, 344-356.
- Şirin, M. R. (2007). *Çocuk Edebiyatına Eleştirel Bir Bakış Çocuk Edebiyatı Nedir Ne Değildir?* Kök Yayıncılık.
- Tezel, N. (1945). *Keloğlan*. Kenan Matbaası.
- Tunaboşlu, Z. (1944). *Tavşan Kardeşin Kurnazlıkları*. Cumhuriyet Matbaası.
- Uçuk, C. (1960). *Türk İkiizleri*. İstanbul Matbaacılık.
- Ulvi, H. (1934). *Hayvan Masalları*. Ülkü Matbaası.
- Yesari, M. (2007). *Bağrı Yanık Ömer*. Meram Yayıncılık.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2021). *Nitel Araştırma Yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık.